

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ,
МОЛОДІ ТА СПОРТУ УКРАЇНИ
РІВНЕНСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ ГУМАНІТАРНИЙ
УНІВЕРСИТЕТ

Актуальні проблеми вітчизняної та всесвітньої історії

На пошану професора, ректора Руслана
Постоловського

Наукові записки
Рівненського державного гуманітарного
університету

Випуск 21

Рівне – 2011

УДК 94+94 (477)
ББК 63.3(0)
А-437

Рецензенти:

Віднянський Степан – доктор історичних наук, професор, завідувач відділу
всесвітньої історії і міжнародних відносин Інституту історії України НАН України
Макар Юрій – професор, доктор історичних наук, заслужений діяч науки і
техніки України, завідувач кафедри міжнародних відносин Чернівецького
національного університету імені Юрія Федьковича.

РЕДАКЦІЙНА КОЛЕГІЯ

Головний редактор:

Постоловський Руслан Михайлович, кандидат історичних наук, професор,
член-кореспондент Міжнародної слов'янської академії наук (м. Рівне)

Заступник головного редактора:

Шелюк Людмила Олександрівна, кандидат історичних наук, професор (м. Рівне)

Науковий редактор:

Троян Сергій Станіславович, доктор історичних наук, професор (м. Рівне)

Відповідальний редактор:

Шеретюк Валерій Миколайович, кандидат історичних наук, доцент (м. Рівне)

Члени редколегії:

Жилок Сергій Іванович, доктор історичних наук, професор (м. Острогож

Киридон Алла Миколаївна, доктор історичних наук, професор (м. Київ)

Степанков Валерій Степанович, доктор історичних наук, професор (м. Кам'янець-
Подільський)

Стокосос Надія Георгіївна, доктор історичних наук, професор (м. Рівне)

Фісанов Володимир Петрович, доктор історичних наук, професор (м. Чернівці)

Чухліб Тарас Васильович, доктор історичних наук (м. Київ)

Швецова-Водка Галина Миколаївна, доктор історичних наук, професор (м. Рівне)

Шугасва Людмила Михайлівна – доктор філософських наук, професор (м. Рівне)

Актуальні проблеми вітчизняної та всесвітньої історії: Збірник наукових праць
Наукові записки Рівненського державного гуманітарного університету. Випуск
21. – Рівне: О.Зень, 2011. – 781с.

ISBN 978-617-601-015-9

УДК 94+94(477)
ББК 63.3(0)

Згідно постанови президії ВАК України часопис «Актуальні проблеми вітчизняної та
всесвітньої історії» визнано фаховим виданням у галузі історичних наук
(постанова від 17 квітня 2010 р.)

Свідоцтво про державну реєстрацію:
серія КВ № 15857-4329Р від 12 жовтня 2009 р.

Друкується за рішенням Вченої Ради Рівненського державного гуманітарного
університету, протокол № 11 від 24 червня 2011 р.

За достовірність фактів, дат, назв і т.п. відповідають автори статей. Думки
авторів можуть не співпадати з позицією редколегії. Рукописи не повертаються.

Адреса редакції: 33027, м. Рівне, вул. С. Бандери, 12.
Рівненський державний гуманітарний університет

ISBN 978-617-601-015-9

© Рівненський державний гуманітарний університет, 2011

Отже, проаналізувавши вказаний період 1961–1966 року, можна стверджувати, що функціонування комісій сприяння по додержанню законодавства про релігійні культу у Волинській області лише проектувалася. До вивчення вказаного законодавства про культу та інструкції по його застосуванню підійшли формально, практичні ж питання роботи не отримали належного роз'яснення.

Джерела та література

1. Державний архів Рівненської області(далі ДАРО) – Ф.204. – Оп. 11. – Спр. 558 – 205 арк.
2. ДАРО. – Ф.204. –Оп. 11. – Спр. 565 – 261 арк.
3. Державний архів Волинської області . – Ф. 393. – Оп.2. – Спр. 87. – 33 арк.
4. Державний архів Волинської області . – Ф. 393. – Оп.2. – Спр. 89. – 94 арк.
5. Державний архів Волинської області . – Ф. 393. – Оп.2. – Спр. 94. – 110 арк.
6. Законодательство о религиозных культуах.- М., «Юридическая литература, 1969.- 304с.
7. Законы, подзаконные акты и иные документы СССР. Режим доступа: http://cddk.ru/gos_i_religia/history/sov-law/index.htm.
8. Стоцький Ярослав Активізація боротьби з релігією в Західній Україні у 1960-1964 рр. Мандрівець. - 2008. - N 3. - С. 47-54
9. Релігійна політика в Україні у 1960-х — 1980-х роках і сучасна практика міжконфесійних відносин / П. М. Бондарчук, В. М. Даниленко, В. О. Крупина, О. Н. Кубальський; відп. ред. В. М. Даниленко. — К.: Інститут історії України НАН України, 2010. — 210 с.
10. Пащенко В.О. Російська православна церква наприкінці хрущовської «відлиги// Український історичний журнал. – 2007. - №5. – С. 141-160.

УДК 94:378.4 (477.81) «1967/1998»

В. А.Добровичинська, В.М.Шеретюк

СТОРІНКИ ІСТОРІЇ РІВНЕНСЬКОГО ДЕРЖАВНОГО ПЕДАГОГІЧНОГО ІНСТИТУТУ (1967–1998 рр.)

У статті досліджено функціонування і розвиток Рівненського державного педагогічного інституту на тлі суспільно-політичних процесів. Висвітлено життєвий шлях і діяльність ректорів. Обґрунтовано роль та значення вищого навчального закладу в забезпеченні регіону педагогічними кадрами.

Ключові слова: Рівненський державний педагогічний інститут, студент, учитель, кафедра, факультет, викладач.

В статье исследовано функционирование и развитие Ровенского государственного педагогического института на фоне общественно-политических процессов. Освещен жизненный путь и деятельность ректоров. Обосновано роль и значение высшего учебного заведения в обеспечении региона педагогическими кадрами.

Ключевые слова: Ровенский государственный педагогический институт, студент, кафедра, факультет, преподаватель.

The author of the article investigated the functioning and development of Rivne State Pedagogical Institute against social and political processes background. Rectors' life and activity was reported. The article contains the grounds of the higher educational institution role and value in providing the region with teaching staff.

Key words: Rivne State Pedagogical Institute, a student, a teacher, a department, a faculty, a lecturer.

Актуальність і постановка наукової проблеми. Витоки Рівненського державного педагогічного інституту сягають 1940 року, коли на західноукраїнських землях розпочалися процеси радянзації, які торкалися і освітньої сфери. Це був перший вищий навчальний заклад створений у Рівненській області, який готував учителів різних профілів. За період діяльності інститут зазнавав реорганізацій, відповідно відбувалися і зміни в самій назві навчального закладу. Зокрема, 1940–1953 роки – Рівненський державний вчительський інститут, 1953–1967 роки – Рівненський державний педагогічний інститут. Упродовж 1967–1992 років інститут носив ім'я радянського державного і партійного діяча – Дмитра Захаровича Мануїльського. В незалежній Українській державі в 1992–1998 роках йому повернуто назву Рівненський державний педагогічний інститут.

Мета дослідження – проаналізувати етапи розвитку Рівненського державного педагогічного інституту з 1967 до 1998 року – чергової реорганізації і висвітлити діяльність ректорів навчального закладу.

Стан наукової розробки проблеми. Історію педагогічного інституту впродовж 1940–1967 років ґрунтовно проаналізувала у працях

О. Прищепа. Продовженням дослідження відповідно до хронології діяльності цього вищого навчального закладу слугує ця стаття, побудована на документальних джерелах Державного архіву

Рівненської області та матеріалах архіву Рівненського державного гуманітарного університету.

У кінці 60-х на початку 70-х років Рівненський державний педагогічний інститут імені Д.З. Мануїльського діяв на підставі положення про вищі навчальні заклади СРСР, затвердженого постановою Ради Міністрів СРСР від 22 січня 1969 року та власного статуту. Згідно з нормативними документами визначалися головні цілі та завдання педінституту, які в подальшому й обумовили вектори діяльності адміністрації та науково-педагогічної роботи викладацького складу: підготовка висококваліфікованих спеціалістів у галузі народної освіти з комуністичним світоглядом та глибокими ідеологічними переконаннями [6, арк. 1]. У стінах вишу одночасно з фаховими знаннями молодь отримували чергову ідеологічну обробку, поповнюючи загін радянських пропагандистів. Саме на вчителів влада покладала великі надії, адже у подальшому ця категорія інтелігенції через навчання і виховання підростаючого покоління формувала образ і свідомість «радянської людини». Водночас майбутнім педагогам забезпечувалася теоретико-методична та практична підготовка у галузі освіти та безпосередньо обраного фаху.

Правом вступу до педагогічного інституту користувалися громадяни СРСР, які мали закінчену середню освіту. На навчання з відривом від виробництва приймалися особи віком до 35 років, а заочну форму – без обмеження віку. Навчання здійснювалося безкоштовно, на підставі рівного для всіх права на освіту, незалежно від національності, статі та соціального положення. Разом із тим, здобувши освіту за рахунок державних коштів, молоді спеціалісти, які навчалися з відривом від виробництва, повинні були відпрацювати не менше трьох років за направленням, згідно з розподілом, у школах області [6, арк. 3]. У такий спосіб вирішувалася проблема забезпечення педагогічними кадрами навчально-освітніх закладів, передусім у північних районах Рівненщини.

Про престиж учительської професії підтверджувала вступна кампанія у 1969/1970 н. р. До педагогічного інституту абітурієнти подали 965 заяв, тоді як вступили – 285 осіб, тобто на кожне конкурсне місце претендувало більше трьох осіб.

Загалом цього навчального року професію вчителя у Рівненському державному педагогічному інституті здобувало 2931 осіб, із яких на денній формі навчався – 1161 студент, заочній –

1692 та вечірній – 88. Зауважимо, що серед числа студентів більшість становили слухачі заочного відділення, частина з яких після отримання освіти в педучилищах продовжувала навчання у вищому навчальному закладі.

Аналіз статистичних даних свідчить про соціальний, національний та статевий склад студентів денної форми навчання у 1969/1970 н. р. Так, серед числа студентів за соціальною структурою переважали службовці або діти службовців – 497 осіб, колгоспників – 396, робітників – 268. Більшу частину студентів – 782 особи становили вихідці з сільської місцевості, адже акцент робився на цій категорії абітурієнтів, щоб у подальшому забезпечити сільські школи вчительськими кадрами. Робітничо-селянське походження стало однією із гарантій отримання вищої освіти.

За національним складом контингент студентів вирізнявся строкатістю і розподілився таким чином: українці – 1028, росіяни – 106, євреї – 18, білоруси – п'ять, поляки – чотири особи. Щодо статевого складу, то тут переважали жінки – 880 осіб, а на філологічному факультеті фах учителя російської мови і літератури здобували виключно жінки. На педагогічному факультеті, де навчалося 197 осіб жіночої статі, був лише один чоловік [5, арк. 1, 1 зв.]. Цікаво, що така практика є традиційною упродовж багатьох років для цих факультетів.

У ВНЗ педагогічну освіту студенти здобували на чотирьох факультетах: філологічному (спеціальність – українська мова і література; російська мова і література), фізико-математичному (математика; математика і фізика; фізика і математика), музично-педагогічному та педагогічному (педагогіка і психологія (дошкільна).

У 1970 році в педагогічному інституті працювало 12 кафедр: фізики, математики, української мови, української літератури, російської мови, російської і зарубіжної літератури, іноземної мови, марксизму-ленінізму, педагогіки та психології, педагогіки і психології (дошкільної), музики і співів, фізичного виховання. Чисельний та якісний склад кафедр подано в таблиці А.

Таким чином, навчально-виховний процес забезпечував науково-педагогічний колектив із 131 викладача, серед яких було лише двоє пенсійного віку, а до 30 років – 23 особи. За віковим цензом, ядро викладацького складу становили кадри середнього віку. Щодо наукових ступенів та вчених звань у цей період, то в закладі

працював 31 кандидат наук, а вчене звання доцента мали 23 особи [3, арк. 3, 8].

Таблиця А.

Склад кафедр педагогічного інституту в 1970 році*

№ з/п	Кафедра	Всього	З них		Без наукового ступеня
			доктори наук	кандидати наук	
1.	Марксизму-ленінізму	14	1	7	6
2.	Педагогіки та психології	8	–	2	6
3.	Педагогіки та психології дошкільної	14	–	3	11
4.	Української мови	8	–	3	5
5.	Української літератури	6	–	2	4
6.	Російської мови	8	–	3	5
7.	Російської і зару-біжної літератури	10	–	6	4
8.	Математики	12	–	3	9
9.	Фізики	11	–	2	9
10.	Музики і співів	24	–	–	24
11.	Іноземної мови	8	–	–	8
12.	Фізвиховання	8	–	–	8
	Всього:	131	1	31	99

* Таблиця складена на основі: ДАРО. – Ф. Р-479. – Оп. 8. – Спр. 21. Текстовий отчёт о научно-исследовательской работе кафедр за 1970 г. – Арк. 43.

З-поміж усіх кафедр за кількістю викладачів із науковим ступенем помітно вирізнялася кафедра марксизму-ленінізму, на якій працював єдиний в інституті доктор наук, і кафедра російської і зарубіжної літератури, де із десяти осіб – шість кандидатів наук. Саме ці кафедри були ключовими у забезпеченні ідеологічної підготовки студентської молоді, а викладачі отримували хороший старт кар'єрного росту.

Упродовж 1968–1974 років Рівненський державний педагогічний інститут ім. Д.З. Мануїльського очолював ректор Олександр Трохимович Бугайов. Його професійний та кар'єрний ріст характерний для більшості представників радянської доби. Народився 25 жовтня 1911 року в селі Андріївка Софіївського району Дніпропетровської області у сім'ї службовців. Молоді роки припали на перші десятиліття радянської влади, коли в суспільно-політичному житті стверджувалися комуністичні ідеї та

сталінський план розвитку країни. У 1926 році закінчив трудову семирічку й вступив до педагогічного технікуму в м. Таганрог (Росія). Після закінчення навчання у квітні–вересні 1930 року розпочав педагогічну роботу на посаді вчителя математики і фізики Єгорлицької школи колгоспної молоді. Проте за рекомендацією окружного комітету комсомолу у вересні О.Т. Бугайова обрали відповідальним секретарем Таганрозької міської ради товариства «Геть неписьменність», яке діяло на теренах Радянського Союзу з 1923 року. У період форсованої індустріалізації, коли країні потрібні були робітники, йому, за рекомендацією лікарів, довелося перейти з освітянської сфери до робітничих лав. О.Т. Бугайов працював різноробочим на будівництві заводу ім. Димитрова, згодом після закінчення авіашколи – авіамеханіком на цьому ж виробництві. У 1937 році отримав вищу освіту – закінчив Саратовський плановий інститут, отримав кваліфікацію «економіста-плановика» та диплом І ступеня і був залишений на науково-педагогічну роботу викладачем кафедри марксизму-ленінізму. З цього часу він зробив упевнені кроки східцями партійного апарату. У 1939–1940 роках навчався у Московському військово-політичному училищі ім. В.І. Леніна у групі підготовки викладачів соціально-економічних дисциплін для військових навчальних закладів. У квітні 1940 року вступив до комуністичної партії, а з жовтня отримав призначення у Вищу школу штабної служби Генштабу РСЧА на посаду старшого інструктора пропаганди, а з квітня 1941 року його перевели в Політуправління Московського військового округу на посаду інструктора відділу пропаганди і агітації. До 1948 року перебував у радянській армії на керівній пропагандистській роботі. Кавалер семи орденів та семи медалей, серед яких: «Червона зірка», «Червоний прапор», «За оборону Москви» та ін. Був одружений, виховував двох доньок – Олександрю та Ірину. Дружина – Віра Миколаївна Красномоветь, лікар-хірург.

У 1949–1950 роках викладав марксизм-ленінізм у Житомирському сільськогосподарському інституті, й цього ж року О.Т. Бугайов перейшов на партійну роботу в Житомирський обком комуністичної партії України, а з серпня 1962 року був обраний секретарем Рівненського обкому комуністичної партії України. З лютого 1968 року – на посаді ректора Рівненського державного педагогічного інституту. Наступного – 1969 року – отримав учене

звання доцента кафедри історії КПРС і наукового комунізму. У січні 1973 року О.Т. Бугайов брав участь у Всесоюзній нараді вищих навчальних закладів, яка відбулася у Москві, а в жовтні – прослухав курс підвищення кваліфікації з проблем вищої освіти СРСР на семінарі ректорів.

У 63-річному віці в квітні 1974 року був звільнений з посади ректора за власним бажанням, однак до лютого 1977 року викладав суспільні дисципліни на кафедрі історії КПРС і наукового комунізму. У березні 1977 року виїхав до м. Житомир, де ще певний період займався науково-педагогічною діяльністю.

У 70-ті роки гармонійний, усебічний розвиток студентської молоді забезпечували численні гуртки та колективи художньої самодіяльності. У педагогічному інституті діяли: гурток художнього читання, духовий оркестр, фотогурток, кіностудія, оркестр народних інструментів, ансамбль баяністів, естрадний ансамбль, квартет бандуристок, гурток образотворчого мистецтва, агіткультбригада, жіночий ансамбль «Волошка», «Первоцвіт» та багато ін. [3, арк. 68]. У цей період вперше стали проводитися пісенні міжфакультетські конкурси «Червона гвоздика». Увійшли в традицію і конкурси студентських агітбригад. Надалі різні види мистецьких заходів студентських колективів інтегрувалися у Всесоюзний (далі – Всеукраїнський) конкурс «Студентська весна».

Разом із тим, головним стрижнем виховної роботи було ідеологічне підґрунтя. Ідейно-виховна робота визначалася планом, розробленим ректоратом та парткомом на чотири роки – час навчання студентів у педінституті: «... виховання ідейно-загартованих, озброєних марксистсько-ленінською теорією педагогічних робітників» [3, арк. 13]. З цією метою в інституті були організовані та діяли Ленінські кімнати в гуртожитках, аудиторії – Ленінська та імені Д.З. Мануїльського, клуб бойової слави «Сильні духом», у стінах яких проходили заняття та екскурсії.

У ВНЗ працювала школа молодого лектора-атеїста, створена в 1964 році за ініціативою кафедри марксизму-ленінізму. Тут навчалися студенти 2–3 курсів усіх факультетів. З часу створення було підготовлено понад 200 студентів-лекторів, які проводили атеїстичну пропаганду в районах області.

Визначальним фактором виховання молоді став національний нігілізм, адже в радянському соціумі домінувало інтернаціональне

виховання. У педінституті воно базувалося на братерському єднанні міст Ровно та болгарського – Відін. Для цього тут облаштували кімнату радянсько-болгарської дружби та організували гурток із вивчення болгарської мови, де систематично проводили виховні заходи для студентів та школярів [3, арк. 70]. І нині у Рівному збереглася назва вулиці – Відінська, названа на честь болгарського міста.

З кожним роком покращувалися матеріально-побутові умови навчання та проживання студентів. При педінституті знаходилися гуртожитки, проте не всі студенти були забезпечені тимчасовим житлом. У зв'язку з цим, у 1970 році було заплановане будівництво нового гуртожитку на 450 місць. На будівельні роботи Міністерство освіти виділило 100 тис. крб.

Нові орієнтири роботи вишу намітилися після планової перевірки комісії Міністерства освіти СРСР, яку очолив професор Смоленського педагогічного інституту імені К. Маркса, доктор історичних наук – Д.І. Будаєв. Результати перевірки засвідчили належну роботу навчального закладу.

У наказі міністра освіти СРСР № 62 від 19 травня 1972 року «О работе Ровенского государственного педагогического института имени Д.З. Мануильского» відзначено належну роботу вищого навчального закладу з підготовки вчительських кадрів для загальноосвітніх шкіл, яка базувалася на «високому ідейно-теоретичному» та науково-методичному рівні. Вказано на якісний науковий поступ викладацького колективу. Так, упродовж 1969–1972 років викладачі захистили 20 дисертацій та шість подали на розгляд спеціалізованих вчених рад (із яких одна – докторська), 12 молодих викладачів навчалося в аспірантурі. Загалом, із 141 штатного викладача 55 осіб мали наукові ступені та вчені звання.

Разом із позитивними зрушеннями, виокремлювалися й недоліки. У зв'язку із завершенням переходу до загальної середньої освіти підвищувалися й вимоги до політичної та професійної роботи вчителя. Вказувалися й окремі прогалини в роботі педагогічного інституту: відсутність факультету громадських професій; підготовче відділення не забезпечило якісного складу студентів; невелика кількість абітурієнтів із числа колгоспників і дітей колгоспників; працевлаштування випускників заочної форми навчання не за спеціальністю; відсутність профілакторію та спортивно-оздоровчого табору [7, арк. 1-5].

Аналіз роботи педагогічного закладу засвідчив критичний стан забезпечення бібліотек науковою та навчально-методичною літературою. Приміром, на педагогічному факультеті у 1972 році, де навчалось 948 студентів, був лише один підручник із історії педагогіки радянського періоду, а підручника з історії педагогіки зарубіжних країн узагалі не було в наявності. Подібна ситуація із навчальними книгами спостерігалася на інших факультетах [7, арк. 47].

У радянський період робота професорсько-викладацького колективу підпорядковувалася виконанню рішень партійних форумів. У 70-ті роки дотримувалися рішень XXIV з'їзду КПРС. І тому важливим досягненням був науковий поступ викладацького складу. У 1971 році кандидатські дисертації захистили п'ять викладачів: А.С. Ковальчук, Б.С. Колупаєв, С.С. Максимчук, П.М. Ломакович, Л.І. Кривда. У цьому році вийшло 78 наукових праць, із яких: три – монографії та чотири – навчальні посібники [2, арк. 86].

Учені педінституту становили ядро наукового потенціалу області. Саме вони долучилися до написання тому «Ровенська область» фундаментальної 26-томної монографії «Історія міст і сіл Української РСР», який вийшов із друку в березні 1973 р. Наукові дослідження провели В.П. Головань, М.П. Івченко, К.П. Кіндрат, М.О. Кузьменко, О.С. Масний, Ю.М. Лизогуб, Р.І. Чочієв, І.І. Шанюк [2, арк. 93]. За активну участь у підготовці краєзнавчих матеріалів із історії краю член обласної редколегії О.Т. Бугайов був нагороджений Грамотою Міністерства освіти УРСР.

Значну увагу адміністрація педагогічного інституту приділяла профорієнтаційній роботі, з метою забезпечення якісного відбору абітурієнтів. Заздалегідь розроблявся план підготовки до чергової вступної кампанії. У зв'язку з цим за кожним районом області закріплювали досвідчених викладачів кафедр.

Для забезпечення працюючій молоді належну підготовку при вступі, в навчальному закладі діяли вечірні підготовчі курси, а в п'яти північних районах області – Володимирецькому, Дубровицькому, Сарненському, Зарічненському та Рокитнівському організували заочні підготовчі курси з консультаційними пунктами. Викладачі усіх кафедр були закріплені за великими сільськими школами для відбору здібної учнівської молоді до вишу. Щорічно практикували 2–3 виїзні засідання кафедри у сільські школи, де науковці проводили

агітаційну роботу серед старшокласників, аналізували письмові та усні вступні экзамени, проводили бесіди з метою залучення учнів до вступу в педінститут, що в подальшому було запорукою кадрового забезпечення сільських шкіл.

Викладачі підтримували зв'язок зі школами області, систематично надавали вчителям допомогу в організації, плануванні й проведенні методичної, навчально-виховної та позакласної роботи. Це сприяло тісній співпраці науковців і вчителів, забезпечуючи взаємозв'язок науки та практики.

Згідно з планом Міністерства освіти УРСР щорічно на базі Рівненського державного педагогічного інституту ім. Д.З. Мануїльського проходили перепідготовку вчителі області. Так, у 1971 році педагогічні курси прослухав 231 учитель. Крім цього, викладачі виступали з лекціями для вчителів і населення міста та області. Приміром, для сільських учителів було прочитано 507 лекцій. За три роки на курсах і семінарах із підвищення кваліфікації вчителів, науковці прочитали 880 лекцій. І тому викладачі систематично працювали над підвищенням та вдосконаленням наукового і фахового рівня [1, арк. 233].

3 квітня 1974 року ВНЗ очолив вихідець із Рівненщини – ректор В.В. Павлюк. Народився 28 липня 1928 року в селі Зарічне Червоноармійського (нині – Радивилівського) району в селянській сім'ї. Трудова діяльність розпочалася на посаді інспектора районного фінансового відділу с. Козин у квітні 1944 року, коли область була звільнена від нацистських загарбників. У 1944–1946 роках навчався у Дубнівському сільськогосподарському технікумі. Згодом отримав великий досвід партійно-комсомольської роботи – пройшов від секретаря райкому ЛКСМ України до завідувача відділу пропаганди та агітації обкому КП України. Упродовж 1963–1966 років – аспірант Академії суспільних наук при ЦК КПРС (Москва). З 16 серпня 1966 до жовтня 1971 року завідував кафедрою марксизму-ленінізму Рівненського державного педагогічного інституту. У червні 1966 року захистив дисертацію на тему: «Особливості і еволюція сучасної релігійної психології» та отримав науковий ступінь – кандидата філософських наук. У 1971 році кафедра марксизму-ленінізму була поділена на дві кафедри, одну з яких – кафедру філософії та наукового комунізму й очолив В.В. Павлюк. Для завершення докторської дисертації Міністерство освіти УРСР виділило для педінституту ставку

старшого наукового співробітника, на яку й перевели В.В. Павлюка. Виконання обов'язків ректора відтягнуло захист дисертації, який відбувся на початку 80-х років. У лютому 1982 року йому присуджено науковий ступінь – доктора філософських наук, а в липні 1984 року присвоєно наукове звання професора. В.В.Павлюк став першим ректором, який отримав науковий ступінь доктора наук. У травні 1986 року він звільнився з посади за власним бажанням, однак залишився працювати на посаді завідувача кафедри наукового атеїзму. Ще більше десяти років В.В.Павлюк працював у педагогічному інституті на посаді професора кафедри філософії та політології, з якої звільнився у липні 1997 року.

У 1975 році у педінституті відкрили факультет громадських професій, з метою отримання другої громадської професії та «підвищення світоглядної спрямованості навчального процесу і подолання відриву виховного процесу від реальностей суспільного життя» [12, с.21]. Навчання на факультеті тривало два роки. За цей час студенти додатково отримували знання і навички організаторської, виховної, пропагандистської роботи та набували спеціальної підготовки для активної і кваліфікованої участі в громадському житті країни. Після закінчення навчання випускники могли бути керівниками шкільних фольклорних ансамблів та народних хорів, школи журналістів, організаторами гуртків технічної творчості, клубів інтернаціональної дружби, старшими піонервожатими та ін.[12, с. 21]. Відкриття нових факультетів вимагало збільшення кафедр та кадрового потенціалу. У 1977–1978 навчальному році діяло 16 кафедр, на яких працювало 218 викладачів, [9, арк. 45]. а учительський фах здобувало 2003 студенти [8, арк. 1].

У 80-ті роки покращувалося й матеріальне забезпечення: укомплектовувалася необхідною навчально-педагогічною, науковою літературою та періодичними виданнями бібліотека педінституту. У 1982 році до послуг студентів було 229617 книг і 13456 журналів. Штат бібліотеки становив 28 осіб [10, арк. 16, 18]. Наступного року бібліотечні фонди нараховували вже 330084 книги. Студенти до занять готувалися у загальному читальному залі на 180 місць із 10-ї до 22-ї години, а для студентів філологічного та педагогічного факультетів був передбачений окремий читальний зал на 80 місць.

Із метою підготовки науково-педагогічних кадрів увага зверталася на висококваліфікованого фахівця з науковим ступенем. Так, якщо у 1980 році в аспірантурі навчалася лише три особи, то вже у 1983 році кількість аспірантів зросла до 28 осіб.

У 1980 році у стінах вишу 4610 студентів здобували професію вчителя. За десятиліття функціонування педінституту в 1980/1981 н. р. відчутно зросли кількісні показники викладацького складу та кафедр. Детальну інформацію подано у таблиці Б.

Таблиця Б

Професорсько-викладацький склад кафедр педагогічного інституту в 1980/1981 н. р.*

№ з/п	Кафедра	Всього	З них		Без наукового ступеня
			доктори наук	кандидати наук	
1.	Історії КПРС і наукового комунізму	12	1	5	6
2.	Філософії і політичної економії	13	–	5	8
3.	Наукового атеїзму, етики і естетики	5	–	2	3
4.	Педагогіки та психології	12	2	6	4
5.	Педагогіки та психології дошкільної	18	–	5	13
6.	Психолого-педагог. і філолог. дисц. поч.навч.	20	–	4	16
7.	Природн. і математичних. дисц. поч.навч.	9	1	2	6
8.	Української мови	9	–	4	5
9.	Української літератури	7	–	5	2
10.	Російської мови	13	–	7	5
11.	Російської і зарубіжної літератури	12	1	7	4
12.	Іноземних мов	14	–	1	13
13.	Математики	11	–	2	9
14.	Математ. аналізу	15	–	6	9
15.	Фізики	12	–	6	6
16.	Фізичного виховання	14	–	–	14
17.	Історії, теорії музики і гри на спецінструменті	22	–	1	21
18.	Методики музичного виховання, співів і хорового диригування	20	–	2	18
19.	Цивільна оборона	5	–	1	4
20.	Загальнотехнічних дисциплін і праці	7	–	3	4
	Всього:	248	5	74	169

* Таблиця складена на основі документів фондівих джерел архіву РДГУ

Ключовою кафедрою педагогічного інституту, яка відповідала за підготовку компетентного, творчого вчителя, була кафедра

педагогіки і психології. Витоки кафедри сягають 1940 року – часу створення вчительського інституту. Перший завідувач – Д. А. Ятченко, а з 1953 року кафедрю очолив кандидат педагогічних наук, доцент І.Г. Оплаканський, який прибув у Рівне за направленням Міністерства освіти України.

Упродовж 1982–1983 навчального року на кафедрі педагогіки і психології працювало 13 викладачів, із яких два доктори педагогічних наук і сім кандидатів, доцентів. Такий науковий ріст кадрового потенціалу забезпечував якісний навчально-виховний процес. Особлива увага приділялася науковій роботі зі студентами. Так, щороку кожен викладач із науковим ступенем повинен був підготувати до захисту дипломних робіт не менше двох–трьох студентів [11, арк. 45].

У 80-х роках практикувалися трудові десанти студентів під час літніх канікул та осіннього періоду. Так, у 1984 році, відповідно до постанови Рівненської обласної Ради народних депутатів у педагогічному інституті сформували 14 загонів (із яких п'ять – будівельних і дев'ять – сільськогосподарських) із 450 осіб. Цікаво, що за кожним загonom закріплювали по три «важких» підлітки, з якими студенти спілкувалися та «перевиховували» під час трудової практики. Завчасно керівництво вишу заключало договори з будівельними організаціями, колгоспами та радгоспами. Так, студентські загони педагогічного інституту працювали на будівництві у Тюменській області, Рівненській атомній електростанції та районах області. Традиційно під час осінньо-польових робіт студентські групи допомагали збирати врожаї колгоспам області. Відповідно у цих господарствах ВНЗ організував закупівлю сільськогосподарської продукції для студентських їдалень.

Ще однією формою роботи, яка свідчила про нерозривний зв'язок педагогічного вишу і загальноосвітньої школи, була праця викладачів із обдарованими учнями. Це видно на прикладі викладацького складу кафедри математики. У місті діяла секція математики учнівського наукового товариства, керувала яким кандидат фізико-математичних наук – Т.М. Сапіліді. Секції товариства були у школах міста, заняття у яких проводили викладачі: А.І. Кузій, В.К. Столярчук, А.С. Раухман, В.В. Ковтунець, А.Я. Бомба та ін. Щороку заняття в секціях завершувалися підсумковою конференцією, на якій учні

презентували науково-дослідницькі роботи. У кінці 1982 року почав працювати університет юних математиків із двома відділами – для 7–8 та 9–10 класів. Програму роботи затверджувала кафедра математики спільно з методичним об'єднанням учителів математики міського відділу освіти. Така практика сприяла розвитку пізнавального інтересу до предмета та в подальшому впливала на вибір майбутньої професії.

У 1986 році Рівненський державний педагогічний інститут ім. Д.З. Мануїльського очолив Борис Сергійович Колупаєв. Народився 4 вересня 1937 року в м. Синівка Харківської області. У 1960 році з відзнакою закінчив фізико-математичний факультет цього ж вишу. Педагогічну діяльність розпочав на посаді вчителя фізики та математики Чудельської школи-інтернату Сарненського району Рівненської області у 1960–1963 роках. Упродовж 1963–1967 років працював викладачем кафедри фізики РДПІ. У 1967 році пройшов спеціалізацію з молекулярної акустики при кафедрі акустики фізичного факультету Московського державного університету ім. М.Ломоносова. У 1970 році закінчив аспірантуру при кафедрі фізики Київського державного педагогічного інституту ім. О.Горького за спеціальністю «Фізика полімерів, теплофізика, молекулярна фізика». У цьому ж році захистив кандидатську дисертацію та отримав науковий ступінь – кандидата фізико-математичних наук. У 1970–1971 роках працював старшим викладачем кафедри фізики РДПІ. У 1971–1974 роках очолював фізико-математичний факультет. Із 1973 року доцент кафедри фізики. З 1974 року по 1984 рік був проректором з наукової та навчальної роботи. А в 1982 році захистив докторську дисертацію на тему «Енергообмінні процеси в метало наповнених гнучколанцюгових полімерах». З 1983 року – доктор хімічних наук, з 1984 року – професор кафедри фізики. З 1998 року – радник ректора, завідувач кафедри фізики Рівненського державного гуманітарного університету.

У 1990 році державний педагогічний інститут відсвяткував своє 50-річчя. Ювілейний рубіж навчального закладу увінчався освітніми та науковими здобутками. За неповних 50 років (у зв'язку з Другою світовою війною) інститут підготував близько 30 тисяч учителів та працівників системи дошкільного виховання, перетворившись у педагогічний заклад першої категорії, який готував спеціалістів із п'ятнадцяти спеціальностей. У педінституті працювало п'ять

факультетів – педагогічний, фізико-математичний, філологічний, музично-педагогічний та загальнотехнічних дисциплін і праці. Навчальним процесом охоплено близько шести тисяч студентів, із яких 2960 осіб навчалися стаціонарно; щороку 100 осіб навчалися на підготовчому відділенні, понад 150 осіб підвищували кваліфікацію на курсах перепідготовки кадрів; працювали республіканські курси викладачів педагогічних училищ. Науково-педагогічний колектив складало понад 340 викладачів, із яких десять докторів наук, професорів.

При педінституті діяли дві проблемні лабораторії, які працювали над темами, координованими АПН СРСР: форм і методів використання засобів масової інформації в агітаційно-пропагандистській діяльності школи та профорієнтації і профвідбору [12, с. 3].

З 1 вересня 1990 року рішенням ради інституту було перейменовано низку кафедр, із назв яких зникали терміни, котрі характеризували комуністичну епоху: кафедру історії КРПС реорганізували в кафедру політичної історії; марксистсько-ленінської філософії – у кафедру філософії; політекономії та наукового комунізму – у кафедру економічних наук та політології; теорії і методології комуністичного виховання – у кафедру методології і теорії виховання.

На початку 90-х років пріоритетним науковим напрямом планувалася загальноінститутська науково-дослідницька проблема: «Методологічні і світоглядні основи навчання і комуністичного виховання молоді». Проте це були останні відголоски комуністичного режиму, адже в країні розпочалися незворотні політичні процеси, спрямовані на демократизацію і гуманізацію суспільства.

Проголошення незалежності України 24 серпня 1991 року відкрило новий етап національної історії. Розбудова української державності вносила якісні зміни в освітню галузь. У 1991 році Верховна Рада прийняла закон «Про освіту». У небуття зникали символи та імена партійних діячів радянського періоду. На підставі офіційних листів до Кабінету Міністрів України та Міністерства освіти України вчена рада педагогічного інституту (протокол № 9 від 30.04.1992 року) відмінила рішення Ради Міністрів УРСР від 3.03.1967 року про присвоєння РДП імені Д.З. Мануїльського.

Відповідно до вимог часу відбувалося оновлення навчально-виховного процесу. Згідно з наказом від 29 серпня 1991 року в педінституті створили кафедри гуманітарних та соціально-політичних дисциплін: історії (професор А.І. Черній), політичних наук (доцент О.С. Масний), економічних теорій (професор В.Ф. Семеренко), філософії (доцент М.Г. Бондар), культурології (професор Д.С. Шимановський).

Упродовж 90-х років ХХ століття удосконалювалася структура факультетів шляхом їх реорганізації. Згідно з наказом від 29 січня 1992 року в результаті реорганізації фізико-математичного, філологічного та педагогічного факультетів утворено факультети: інформатики та обчислювальної техніки, фізико-математичний, загальнотехнічних дисциплін, педагогіки і методики початкового навчання, педагогіки і психології (дошкільної) та факультет перепідготовки і підвищення кваліфікації. На базі філологічного факультету було утворено: факультет української філології (декан – професор О.А. Галич) та факультет іноземної філології (декан – доцент М.Н. Ямницький).

У цей період збільшився і контингент студентів вишу. У 1992 році професію учителя здобувало 6288 осіб (із яких – 3396 на денній формі навчання). На підготовче відділення зарахували 100 осіб, у цьому ж році всі 79 слухачів, які прослухали повний курс навчання, були зараховані до вишу. Навчально-виховний процес забезпечував професорсько-викладацький колектив із 356 осіб (із яких – 14 докторів наук і 155 – кандидатів наук). Повноцінне функціонування педінституту забезпечував корпус навчально-допоміжного (174 особи) та адміністративно-господарського (201 особа) персоналу.

З 1993 року відбулося скорочення контингенту студентів і викладацького корпусу. Відчутні економічні негаразди спричинили погіршення життєвого рівня населення, несвоєчасну виплату заробітної плати та зумовили відтік висококваліфікованих спеціалістів до нових вишів із недержавною формою власності.

Оновлення роботи факультетів намітилося у кінці серпня 1994 року. Відбулася чергова реорганізація факультету загальнотехнічних дисциплін, фізико-математичного та інформатики і обчислювальної техніки. На базі цих факультетів стали фізико-технічний та математики і інформатики.

У цьому ж році був створений історико-філософський

факультет, який через два місяці – 15 листопада перейменували в історико-соціологічний. Першими слухачами цього факультету стали студенти суміжних спеціальностей. Для забезпечення роботи факультету створили нові кафедри. У вересні 1995 року в результаті розформування кафедри культурології створили кафедри: філософії, соціології і політології та історії України.

Перші роки незалежної Української держави супроводжувалися трансформацією політичної влади та поглибленням економічної кризи, які в подальшому торкнулися й сфери освіти. У 1998 році кількість професорсько-викладацького складу педагогічного інституту зменшилася до 253 осіб (із яких лише три доктори наук і 133 – кандидати наук). Відповідно відбулося скорочення студентського складу до 5552 осіб. Перед навчальним закладом постала низка завдань, які потрібно було негайно вирішувати.

Таким чином, педагогічний інститут з кінця 60-х до 90-х років ХХ століття був єдиним вищим державним навчальним закладом Рівненщини, який готував кваліфіковані вчительські кадри для загальноосвітніх шкіл області. Навчальному осередку довелося функціонувати у складний період радянського тоталітаризму, де навчально-виховний процес піддавався ідеологічному тиску. Проте, незважаючи на політичні процеси, професорсько-викладацький корпус забезпечив фахову підготовку педагогічних працівників для регіону.

Джерела та література

1. Державний архів Рівненської області, ф. Р-479, оп. 8, спр. 4.
2. Держархів Рівненської обл., ф. Р-479, оп. 8, спр. 5.
3. Держархів Рівненської обл., ф. Р-479, оп. 8, спр. 20.
4. Держархів Рівненської обл., ф. Р-479, оп. 8, спр. 21.
5. Держархів Рівненської обл., ф. Р-479, оп. 8, спр. 23.
6. Держархів Рівненської обл., ф. Р-479, оп. 8, спр. 110 а.
7. Держархів Рівненської обл., ф. Р-479, оп. 8, спр. 215.
8. Держархів Рівненської обл., ф. Р-479, оп. 8, спр. 925.
9. Держархів Рівненської обл., ф. Р-479, оп. 8, спр. 1073.
10. Держархів Рівненської обл., ф. Р-479, оп. 8, спр. 1686.
11. Держархів Рівненської обл., ф. Р-479, оп. 8, спр. 1696.
12. Рівненський державний педагогічний інститут ім. Д.З. Мануїльського. Рекламний проспект. – Ровно, 1990.

ЗМІСТ

Савчук П.О. ПОСТОЛОВСЬКИЙ РУСЛАН МИХАЙЛОВИЧ – ЛЮДИНА, ОРГАНІЗАТОР, НАУКОВЕЦЬ.....	3
---	---

ПРОБЛЕМИ ІСТОРІЇ УКРАЇНИ В НАУКОВОМУ ДИСКУРСІ

Жук О. М. СОЦІАЛЬНІ ТА ЕТНІЧНІ ОСОБЛИВОСТІ ПОСЕЛЕНЬ КРАЇНСЬКИХ ЗЕМЕЛЬ В СКЛАДІ РЕЧІ ПОСПОЛИТОЇ В 1569-1648 РР.	13
--	----

Карімова К. В. ВПЛИВ ЕТНІЧНИХ ГРУП НА КУЛЬТУРНИЙ РОЗВИТОК ПІВНІЧНОГО ПРИАЗОВ'Я В КІНЦІ ХVІІІ – СЕРЕДИНІ ХІХ СТ.	28
--	----

Іванова В.О. ГЕНЕРАЛ М.І. ДРАГОМИРОВ ПІД ЧАС РОСІЙСЬКО-ТУРЕЦЬКОЇ ВІЙНИ 1877 – 1878 РР.....	34
--	----

Проскурняк В.П. ОСИП МАКОВЕЙ ТА ІДЕЯ УКРАЇНСЬКОГО ДЕРЖАВОТВОРЕННЯ КІН. ХІХ – ПОЧ. ХХ СТ.	51
---	----

Пальчевський Р.С. СОКІЛЬСЬКИЙ РУХ УКРАЇНСЬКОЇ МОЛОДІ У ПЕРІОД МІЖ ДВОМА СВІТОВИМИ ВІЙНАМИ	63
---	----

Журавльова С.П. УКРАЇНСЬКА ДИПЛОМАТІЯ НА ПОЧАТКУ 20-Х РР. ХХ СТ.....	71
---	----

Дерман І. П. РЕЛІГІЙНЕ ЖИТТЯ НАСЕЛЕННЯ ПІВНІЧНОГО ПРИАЗОВ'Я В 20-ТІ – НА ПОЧАТКУ 40-Х РОКІВ ХХ СТОЛІТТЯ	82
---	----

Давидюк Р.П. ПОЛІТИЧНА ДІЯЛЬНІСТЬ АНАНІЯ ВОЛИНЦЯ В УМОВАХ ДРУГОЇ РЕЧІ ПОСПОЛИТОЇ.....	91
---	----

Гуменюк О. В. ОРГАНІЗАЦІЯ РАДЯНСЬКОЇ СИСТЕМИ ОХОРОНИ ЗДОРОВ'Я НА ЗАХІДНОУКРАЇНСЬКИХ ЗЕМЛЯХ (1939-1941 РР.).....	102
Півоварчук В.М. ДЕЯКІ АСПЕКТИ УКРАЇНО-ПОЛЬСЬКИХ ВЗАЄМИН 1939-1941 РР.....	108
Капітан Л.І. МОВНА ПОЛІТИКА В КОНТЕКСТІ СТАНОВЛЕННЯ РАДЯНСЬКОЇ ШКОЛИ В ЗАКАРПАТТІ ПОВОЄННОГО ПЕРІОДУ	115
Киридон П.В. ДІЯЛЬНІСТЬ НОМЕНКЛАТУРИ КОМУНІСТИЧНОЇ ПАРТІЇ УКРАЇНИ В 1945-1953 РОКАХ	128
Дубей В.І. ЗАСАДИ АВТОТРАНСПОРТНОЇ ПОЛІТИКИ УКРАЇНИ У СФЕРІ МІЖНАРОДНИХ АВТОМОБІЛЬНИХ ПЕРЕВЕЗЕНЬ...	141
Киридон А.М. УКРАЇНСЬКЕ ДЕРЖАВОТВОРЕННЯ У ФОРМАТІ КРОС – ІСТОРИЧНОГО ДОСЛІДЖЕННЯ	149
Петрук Л.П. ІСТОРИЧНІ АСПЕКТИ СТАНОВЛЕННЯ ТА РОЗВИТКУ НАЦІОНАЛЬНОЇ СИСТЕМИ ОСВІТИ І ВИХОВАННЯ В УКРАЇНІ	167
Чорна Л.О. РІДНА ПРИРОДА ЯК ВАЖЛИВИЙ ЧИННИК НАЦІОНАЛЬНОЇ САМОІДЕНТИФІКАЦІЇ УКРАЇНЦІВ.....	176
Безкоровайна О.В. ФІЛОСОФСЬКІ ТА КУЛЬТУРНО-ІСТОРИЧНІ ВИТОКИ ФЕНОМЕНА ОСОБИСТІСНОГО САМОСТВЕРДЖЕННЯ.....	185
Карпухіна Т.О. ЗАКОНОДАВЧЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ НАЦІОНАЛЬНОЇ БЕЗПЕКИ І ОБОРОНИ УКРАЇНИ У НОВІТНІЙ ПЕРІОД	207

Веремейчик Л. Ф.
ДУХОВНЕ СЛУЖІННЯ ТА КАПЕЛАНСТВО В ЗБРОЙНИХ
СИЛАХ УКРАЇНИ: ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ 232

Сойчук Р.
СУТНІСТЬ ФЕНОМЕНА УКРАЇНСЬКОГО МЕНТАЛІТЕТУ 243

ІСТОРИКО-КРАЄЗНАВЧИЙ НАУКОВИЙ ДИСКУРС

Прищепя Б.А.
ІСТОРІЯ АРХЕОЛОГІЧНИХ ДОСЛІДЖЕНЬ ПЕРЕСОПНИЦІ..... 255

Семешук В. М.
СУСПІЛЬНО-ІСТОРИЧНІ ТА ПРИРОДНИЧІ
ПЕРЕДУМОВИ ПОЧАТКУ МЕЛІОРАТИВНИХ
РОБІТ НА ВОЛИНІ В КІНЦІ ХІХ СТОЛІТТЯ..... 266

Прищепя О.П.
УЧАСТЬ НАВЧАЛЬНИХ ЗАКЛАДІВ У ФОРМУВАННІ
МІСЬКОГО ОСВІТНЬО-КУЛЬТУРНОГО ПРОСТОРУ
У ДРУГІЙ ПОЛОВИНІ ХІХ – НА ПОЧАТКУ ХХ СТ.
(НА ПРИКЛАДІ РІВНЕНСЬКОГО РЕАЛЬНОГО УЧИЛИЩА) 273

Галуха В.Л.
УДОСКОНАЛЕННЯ СИСТЕМИ ЗЕМЛЕКОРИСТУВАННЯ
Й ЗЕМЛЕВОЛОДІННЯ У ХОДІ АГРАРНОЇ РЕФОРМИ
НА ВОЛИНІ У МІЖВОСННИЙ ПЕРІОД..... 283

Жив'юк А.
ФОРМУВАННЯ І ТРАНСФОРМАЦІЯ ЗАХІДНОУКРАЇНСЬКОЇ
КОМПАРТІЙНОЇ НОМЕНКЛАТУРИ ВПРОДОВЖ 1940-х РОКІВ
(НА МАТЕРІАЛАХ РІВНЕНСЬКОГО ОБКОМУ КП(Б)У) 293

Михальчук Р. Ю.
ОСОБЛИВОСТІ ПОЛІТИКИ ГОЛОКОСТУ В ПІВДЕННІЙ
РІВНЕНЩИНІ (на прикладі Здолбунівського району)..... 304

Ларькіна Л.М.
НОРМАТИВНО-ПРАВОВЕ РЕГУЛЮВАННЯ
СТВОРЕННЯ КОМІСІЙ СПРИЯННЯ ЗА ДОТРИМАННЯМ
ЗАКОНОДАВСТВА ПРО РЕЛІГІЙНІ КУЛЬТИ
НА ВОЛИНІ (1961–1966 рр.) 316

Доброчинська В. А., Шеретюк В.М.
СТОРИНКИ ІСТОРІЇ РІВНЕНСЬКОГО ДЕРЖАВНОГО
ПЕДАГОГІЧНОГО ІНСТИТУТУ (1967–1998 рр.)..... 322

Білявцева О.В.
ЗБЕРЕЖЕННЯ ДУХОВНОЇ КУЛЬТУРИ
ТА САКРАЛЬНОГО МИСТЕЦТВА УКРАЇНЦІВ
ПРАВОСЛАВНИМИ МОНАСТИРЯМИ РІВНЕНЩИНИ
(НА ПРИКЛАДІ СВЯТО-МИКОЛАЇВСЬКОГО
ГОРОДОЦЬКОГО ТА СВЯТО-ТРОЇЦЬКОГО
КОРЕЦЬКОГО ЖІНОЧИХ МОНАСТИРІВ) 339

Жилюк С. І.
СТАНОВИЩЕ ІУДЕЙСЬКИХ ГРОМАД
НА ЖИТОМИРЩИНІ В РОКИ РАДЯНСЬКОЇ ВЛАДИ..... 346

Чура В.І.
НАСЛІДКИ КОМПАРТІЙНОГО РЕФОРМУВАННЯ
НАРОДНОГОСПОДАРСЬКОГО КОМПЛЕКСУ
РІВНЕНСЬКОЇ ОБЛАСТІ У 1988 РОЦІ..... 357

Демянюк І.В.
ПРЕДТЕЧА НЕЗАЛЕЖНОСТІ
ДО ПИТАННЯ ПРО ВИНИКНЕННЯ НАРОДНОГО
РУХУ УКРАЇНИ НА РІВНЕНЩИНІ..... 368

**ПРОБЛЕМИ ВСЕСВІТНЬОЇ ІСТОРІЇ І
МІЖНАРОДНИХ ВІДНОСИН: НАУКОВИЙ ДИСКУРС**
Полнохович Ю. Ю.
«ЮВІЛЕЙНІ ЦЕРЕМОНІЇ» ЗА ДАНИМИ НАПИСІВ
МАЙЯ КЛАСИЧНОГО ПЕРІОДУ..... 385

Петрович І.
ІШЛЯХИ ЗМІЦНЕННЯ ФЕОДАЛЬНОЇ ДЕРЖАВИ В ЧЕХІЇ..... 395

Якимчук О.О.
НАСТУП ДЕРЖАВИ НА МАЙНОВІ ІНТЕРЕСИ
КНЯЗІВ ЛЮБОМИРСЬКИХ У КОНТЕКСТІ
ПОЛЬСЬКОГО ПОВСТАННЯ 1830-1831 РР. 404

Шеретюк Р.М. ЕТНОКОНФЕСІЙНІ ПРОЦЕСИ У СЕРЕДОВИЩІ УНІАТСЬКОЇ СПІЛЬНОТИ ХОЛМЩИНИ І ПІДЛЯШШЯ В ПЕРШІЙ ПОЛОВИНІ ХІХ СТ.....	415
Венгер Н. В. ЕТНІЧНЕ ПІДПРИЄМНИЦТВО В РОСІЙСЬКІЙ ІМПЕРІЇ ХІХ СТ. ЯК СОЦІОКУЛЬТУРНИЙ ФЕНОМЕН: НА ПРИКЛАДІ МЕНОНІТСЬКОЇ ПІДПРИЄМНИЦЬКОЇ ТРАДИЦІЇ	424
Троян С.С. НІМЕЧЧИНА НА ШЛЯХАХ «СВІТОВОЇ ПОЛІТИКИ»: АДМІРАЛ А. ФОН ТІРПІЦ І ПРОГРАМА БУДІВНИЦТВА ВІЙСЬКОВО-МОРСЬКОГО ФЛОТУ	444
Василюк А.В. СПІЛКИ У ПРАЗІ В 1890-1910 РОКАХ ЯК ІНСТРУМЕНТ СТВОРЕННЯ МІЖЕТНІЧНОГО КЛІМАТУ	454
Бунечко С. М. АГРАРНІ ПЕРЕТВОРЕННЯ В ПОЛЬЩІ 1930-Х РР. КРИЗЬ ПРИЗМУ ЇЇ НАЦІОНАЛЬНОЇ ПОЛІТИКИ	464
Луцик Г. РОЛЬ ДЕМОКРАТИЧНОЇ ПАРТІЇ СЛОВАЧЧИНИ У СТАНОВЛЕННІ ПОЛІТИЧНОЇ СИСТЕМИ ЧЕХОСЛОВАЧЧИНИ (1945-1948 РОКИ).....	476
Субот О.А. ПОЛІТИЧНІ ПРОЦЕСИ У ЧЕХОСЛОВАЧЧИНІ 1948 – 1954 РР. «СПРАВА СЛАНСЬКОГО».....	497
Філіпчук І.В. РОЛЬ ЧАСОПИСУ «LITERARNI LISTY» У ФОРМУВАННІ ГРОМАДЯНСЬКОГО СУСПІЛЬСТВА В ЧЕХОСЛОВАЧЧИНІ 60-Х РОКІВ ХХ СТ.....	517
Віруцька С.В. БОЛГАРІЯ І «ПРАЗЬКА ВЕСНА» 1968 РОКУ	521

Жулканич Н., Безега Т.
ОСОБЛИВОСТІ АГРАРНИХ ПЕРЕТВОРЕНЬ
В РУМУНІЇ (80-90-і рр. ХХст.)..... 532

Санжаревський О.І.
ВІЙСЬКОВО-ПОЛІТИЧНИЙ АСПЕКТ ВЗАЄМИН
РЕСПУБЛІКИ БІЛОРУСЬ З КРАЇНАМИ БАЛТІЇ
В 90-Х РОКАХ ХХ СТОЛІТТЯ..... 541

ПРОБЛЕМИ ДЖЕРЕЛОЗНАВСТВА ТА ІСТОРИОГРАФІЇ

Савчук П.О.
НАУКОВА ШКОЛА
«ІСТОРІЯ СЛОВ'ЯНСЬКИХ НАРОДІВ»..... 550

Грипич С.Н.
ПОСТАТЬ ЯРОСЛАВА МУДРОГО
У КОНТЕКСТІ БІБЛІОТЕЧНОЇ СПРАВИ
ТА КНИЖКОВОЇ КУЛЬТУРИ УКРАЇНИ..... 561

Деміроглу Х.
ІСТОРИЧНІ МАТЕРІАЛИ ПРО ВОЛЗЬКИХ БУЛГАР..... 570

Синяк І.Л.
ФОРМУЛЯРИ ВИКОНАВЧОЇ ДОКУМЕНТАЦІЇ
ВІЙСЬКА ЗАПОРОЗЬКОГО НИЗОВОГО
В ДОБУ НОВОЇ СІЧІ..... 588

Постоловський Р.М.
ТЕОРЕТИКО-МЕТОДОЛОГІЧНІ ТА
КОНЦЕПТУАЛЬНІ ОСНОВИ ДОСЛІДЖЕННЯ РОЛІ
НАЦІОНАЛЬНО-ДЕМОКРАТИЧНИХ ТРАДИЦІЙ У
ДЕРЖАВОТВОРЕННІ ЧЕХОСЛОВАЧЧИНИ..... 599

Казначеева Л.М.
ДЖЕРЕЛА ДО ВИВЧЕННЯ ДІЯЛЬНОСТІ
ВОЛИНСЬКОГО ДВОРЯНСЬКОГО ЗІБРАННЯ..... 635

Троян П.С.
АНГЛО-АМЕРИКАНСЬКА ІСТОРИОГРАФІЯ
НІМЕЦЬКОГО КОЛОНІАЛІЗМУ..... 644

Кузьменко Л.І. ЛИСТУВАННЯ ВАСИЛЯ ДОМАНИЦЬКОГО ЯК ДЖЕРЕЛО ДЛЯ РЕКОНСТРУКЦІЇ ЙОГО СТОСУНКІВ З РОДИНОЮ	649
Шатрова М.Б. ПЕРІОДИЧНІ ВИДАННЯ УКРАЇНИ В ГАЛУЗІ ОБРАЗОТВОРЧОГО МИСТЕЦТВА КІНЦЯ ХІХ — 30-Х РР. ХХ СТОЛІТТЯ: ІСТОРІОГРАФІЯ ПИТАННЯ.....	661
Багрій Т.М. СУСПІЛЬНО-ПОЛІТИЧНІ ЗМІНИ ЧЕХОСЛОВАЦЬКОЇ РЕСПУБЛІКИ (1918 – 1938 РР.) У СУЧАСНИХ ІСТОРІОГРАФІЧНИХ ДОСЛІДЖЕННЯХ ЧЕХІЇ.....	672
Підберезних І.Є. ЗОВНІШНЬОПОЛІТИЧНА ДІЯЛЬНІСТЬ США У ДАЛЕКОСХІДНОМУ РЕГІОНІ (1945-1991 роки): ДЖЕРЕЛОЗНАВЧИЙ АНАЛІЗ.....	683
Хмельницький Б. І. СУСПІЛЬНО ЗОРІЄНТОВАНІ ДОКУМЕНТИ ІЄРАРХІЇ РИМО-КАТОЛИЦЬКОЇ ЦЕРКВИ В УКРАЇНІ.....	702
Заглинська Л.В. ФІЛОСОФІЯ ЕКОНОМІКИ: ЕВОЛЮЦІЯ КОНЦЕПЦІЙ В УМОВАХ ТРАНСФОРМАЦІЇ ЕКОНОМІЧНИХ СИСТЕМ	710
Трачук Л. НАУКОВА РОЗРОБКА ПРОБЛЕМИ ВПРОВАДЖЕННЯ КОМП'ЮТЕРНОЇ ТЕХНІКИ В БІБЛІОГРАФІЧНУ ДІЯЛЬНІСТЬ В ІСТОРИЧНОМУ РОЗРІЗІ	719
Остапчук Ю.А. ІСТОРІОГРАФІЯ ВИЗНАЧЕННЯ ТРАДИЦІЙНИХ БІБЛІОТЕЧНИХ КАТАЛОГІВ.....	733
Полянський О. БИТВИ ЗА ІСТОРІЮ УКРАЇНИ: ВІД ПОСТМОДЕРНІСТСЬКИХ ІНТЕРПРЕТАЦІЙ ДО ПРЯМОЇ УКРАЇНОФОБІЇ	744
ВІДОМОСТІ ПРО АВТОРІВ.....	770

Наукове видання

Актуальні проблеми вітчизняної та всесвітньої історії

Наукові записки

Рівненського державного гуманітарного університету

Збірник наукових праць

Випуск 21

Відповідальний за підготовку збірника до видання – *С. С. Троян*

Технічне редагування – *колектив філологів кафедри методики викладання культури української мови РДГУ*

Комп'ютерна верстка – *О. Ю. Третьяк, В. Б. Самсонюк*

Обкладинка – *Г. В. Волохов*

Фото – *В. Ю. Ричко*

Підписано до друку 10.06.2011 р.

Формат 60x84¹/₁₆. Папір офсет. Друк різнографічний.

Гарнітура Times New Roman. Ум. друк. арк. 42,3.

Тираж 300. Зам. №105/1

Актуальні проблеми вітчизняної та всесвітньої історії: Збірник наукових праць Наукові записки Рівненського державного гуманітарного університету. Випуск 21. – Рівне: О.Зень, 2011. – 781с.

ISBN 978-617-601-015-9

Видавець О.Зень
Свідоцтво РВ №26 від 6 квітня 2004 р.
пр.Кн.Романа, 9/24, м.Рівне, 33022
тел.: 0-362-24-45-09; 0-67-36-40-727
E-mail: olegzen@ukr.net

Віддруковано засобами різнографічного друку
Друк: ПП І. О. Самборський
вул. Толстого, 3, м. Рівне, 33028
тел.: 0-362-22-41-20